

др Стеван Ђорђевић,
редовни професор Правног факултета у Београду

ПОТРАЖИВАЊА ЈУГОСЛАВИЈЕ ПРЕМА НЕМАЧКОЈ НА ОСНОВУ РАТНЕ ОДШТЕТЕ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

У чланку се дају појмови ратне одштете и генералне супституције, а потом приказује пријављена ратна одштета Југославије у односу на Немачку и износ средстава који је Југославија до сада добила на име репарација од Међусавезничке репарационе комисије и на име жртава медицинских опита.

По писцу, два споразума о помоћи у капиталу између СР Немачке и Југославије у износу од милијарде ДМ дате Југославији, не могу да замене и пониште међународноправне обавезе Немачке према Југославији које произлазе и темеље се на међународноправним уговорним и обичајним правилима о обавези плаћања репарација. Писац се критички осврће на игнорисање овог проблема у претходном периоду од стране југословенских званичних органа и даје конкретне предлоге у вези са даљим радом на овом питању. На крају даје листу питања, општих и конкретних, која се могу поставити у вези са евентуалном променом међународноправног статуса југословенске федерације и њених досадашњих саставних делова, а у вези са питањем обештећења.

Кључне речи: *Ратна одштета. – Репарације. – Мировни уговор. – тзв. Брионска формула.*

1. У савременом међународном праву под појмом „репарације” подразумева се ратна одштета услед противправних радњи, тј. међународних деликата по захтеву оштећене државе другој држави која је проузроковала ову штету. Репарације или ратна одштета као санкција за повреду међународног права постала је одавно међународни обичај и има дугу предисторију: од плаћања ратне одштете победиоцу за подмирење трошкова које је он поднео у рату, преко средстава за обогаћење победника, па до ратне одштеце којом се захтева само накнада стварне штете коју су физичка и правна лица оштећене државе претрпела.

У току другог светског рата садржина репарација поприма нове посебне облике. Савезничке снаге су донеле одлуку да се Немачка принуди на плаћање одштете „до највеће могуће мере”, а остале државе хитлеровске коалиције треба да сносе свој део одговорности. Репарације се појављују и као санкције због вођења агресивног рата. Обештећене треба да буду у првом реду оне државе које су сносиле главни терет рата, претрпеле најтеже губитке и победиле непријатеља. Штете су биле практично непроцењиве, било да

је реч о људским, било материјалним жртвама. Репарације обухватају и обештећење жртава нацистичких прогањања⁽¹⁾.

2. Установа генералне супституције је данас општеприхваћен међународни стандард. Ова установа претпоставља да се држава у међународноправним односима појављује као заступник интереса својих држављана, прецизније речено, физичких и правних лица, а посебну примену има и у погледу репарација.

Држава може да у име својих држављана постигне сагласност о висини суме коју побеђена држава треба да исплати на име накнаде штете. Та сума може бити већа или мања од потраживања оштећених физичких и правних лица. То се утврђује најчешће у мировним уговорима или у другим међународним актима приликом решавања последња насталих из ратног стања између зараћених држава. Држава може, чак, у одређеним околностима и да се одрекне потраживања ратне одштете. У том случају, изјаве надлежних органа у начелу обавезују међународноправно ту државу.

Друго је питање како ће се добијени износ по основу наплаћене ратне одштете распоредити на оне који су претрпели штету у рату. То се решава правилима унутрашњег права које је ван међународног права. Добијене износе по основу обештећења држава може користити и за заједничке, општедруштвене потребе и циљеве. Начини и облици обештећења могу бити различити и држава је ту да их одреди и оствари (непосредна исплата оштећеним до давања по основу за здравствено и пензионо осигурање; натурална помоћ оштећенима; посебна борачка заштита; обнова земље и различита друга давања). Све то држава чини у оквиру своје унутрашње надлежности.

Поставља се питање да ли постоји правна обавеза државе која је добила репарације да изврши исплату по појединачним захтевима оштећених. Држава сама одређује како ће да обештети своје држављане, физичка и правна лица. Покаткад она такву обавезу и изричито преузима приликом добијања обештећења. Обавеза једног државног система је да пронађе решења која су најбоља и у томе лежи његова вредност. Оштећени се могу обратити својој држави а евентуално и потегнути за правним средствима пред судским органима домаће државе уколико сматрају да држава није на одговарајући начин извршила своју обавезу према њима, а добила је у име њих обештећење или га се одрекла⁽²⁾.

(1) *Dictionnaire de la terminologie du Droit international*, Парис 1960, пп528,529; М. Радојковић, *Рат и међународно право*, Београд, 1947, стр. 180; Ђ. Николајевић, *Репарације*, Сарајево, 1956, стр. 28, 29, 54 - 63; Чн. Rousseau, *Droit international public, Le droit des conflits armés*, Парис 1983, пп. 205, 206; Г. Перазић, *Међународно ратно право*, Београд, 1986, стр. 319, 320. Према Уредби о оснивању државне комисије за ратну штету /„Службени лист ДФЈ”, 20/1945/ и Правилнику о пријављивању и утврђивању ратне штете („Службени лист ДФЈ”, 44/1945) под појмом ратне штете сматра се ... и то: 1. губитак националног богатства; а/ штета на имовини југословенске државе, њених предузећа, установа и завода; б) штета на имовини југословенских грађана и правних лица; 2) губитак националног дохотка проузрокованог ратом и окупацијом; 3) штета причињена животу, здрављу и телу, слободи, полном интегритету и части југословенских грађана; 4) ратни расходи. Као ратна штета сматра се и штета коју су због ратних прилика причинили бивша југословенска војска, НОВ и ПОЈ, Југословенска армија и савезничке војске.

(2) Колико је велико овлашћење државе у овом случају говори и чињеница да држава, прималац одштете, може да се одрекне права да у будућности пружи подршку својим грађанима и појединачним захтевима пред органима стране државе за она обештећења која су већ укључена у добијени глобални износ. Ту више није могућа међународна заштита, судска или друга. Види: М. Бартош, *Последице теорије генералне супституције у нашем праву*, „Анали Правног факултета у Београду”, 2/1955, стр. 129-136.

3. Према процени Репарационе комисије при Влади ФНРЈ од 1945. укупна ратна штета коју је Југославија претрпела у другом светском рату износи 46,9 милијарди долара из 1938. године рачунате по ценама уочи рата, а по курсу 44 динара = 1 амерички долар. Од тога, на нацистичку Немачку отпада 35,858 милијарди долара. Југославија је преко Међусавезничке репарационе агенције остварила накнаду ратне штете у укупној вредности од 35,786.118 долара што представља вредност демонтираних немачких старих фабрика и постројења и других индустријских објеката који су пренети у Југославију. Одазивајући се позиву Економског и социјалног савета ОУН, СР Немачка је платила обештећење, на основу посебног споразума са Југославијом, од 8.000.000 ДМ, у корист југословенских држављана који су за време рата били жртве медицинских опита над живим људима. Новчани износи из више међународних уговора са СР Немачком од 10. марта 1956. укључујући и 26.000.000 ДМ на име југословенских потраживања из социјалног осигурања за време и после другог светског рата не улазе у репарације већ проистичу из остварења Лондонског споразума о спољним дуговима од 1953⁽³⁾.

4. Међународним споразумима које је СР Немачка закључила са савезничким земљама (Лондон 1953, Париз 1954) уговорено је да се разматрања

(3) *Људске и материјалне жртве Југославије у ратном напору 1941 - 1945*, изд. Репарационе комисије при Влади ФНРЈ; М. Бартош, *Немачке репарације после Другог светског рата*, Политичка библиотека, 39/1948; Н. Живковић, *Ратна штета коју је Немачка учинила Југославији у другом светском рату*, Београд 1975. - По договору три водеће савезничке силе САД, СССР и В. Британије (у Криму и Потсдаму 1945) репарациона потраживања СССР и Пољске имала су да се наплате одузимањем дела немачког националног богатства у окупираној зони Немачке под управом СССР, као и запленом немачких актива и имовине у Бугарској, Румунији, Источној Аустрији и Финској, док су репарациона потраживања свих осталих 18 земаља, међу којима и Југославије, имала да се намире одузимањем дела немачког националног богатства у западним окупационим зонама и из немачке активе и имовине и другим земљама. На Париској конференцији о репарацијама 18 земаља, које су имале да наплате своје репарационе захтеве у западним окупационим зонама (24. I 1946) одлучивало се о немачким добрима одређеним за репарације (категорије А и В). У оквиру поменуте добијене суме од Међусавезничке репарационе агенције Југославији је додељен на име удела у ликвидираној немачкој имовини у Шпанији износ од 37,973.477 песета, од чега је остварен до сада износ од 21,436.819 песета. Преостали износ није наплаћен због неких потраживања Шпаније према Југославији (шпанска имовина у Загребу). Преговори су још у току. Иначе, демонтиране фабрике и други индустријски објекти су делимично оспособљени после другог светског рата и укључени у привреду широм Југославије независно од тога где су вршена ратна пустошења. - На основу Споразума између Југославије и СР Немачке о плаћању у корист југословенских држављана који су као жртве опита над живим људима претрпели оштећења здравља и Споразума о изменама Споразума („Службени лист СФРЈ”, Додатак: Међународни уговори и други споразуми, 1/1964), обештећено је непосредно 348 лица од укупно 3.974 захтева која су поднета. Поменути споразумима ова врста обештећења дефинитивно је окончана што се тиче обавезе СР Немачке. Два захтева су накнадно решена али из средстава Федерације, с обзиром да су документовали своје захтеве. Лекарске налазе утврђивала је Војномедицинска академија у Београду. Обештећени су били подељени у пет категорија. - На основу Уговора између ФНРЈ и СР Немачке о привредној сарадњи и Заједничког протокола о преговорима између југословенске и немачке делегације о привредним и финансијским питањима од 1956 (Додатак: Међународни уговори и други споразуми, 12/1956; 15/1956) и више споразума о неким другим потраживањима финансијске природе (Додатак: Међународни уговори и други споразуми, 11/1956; 13/1956; 14/1956) Југославија је добила 300 милиона ДМ и то 60 милиона ДМ у виду директних плаћања, а 240 милиона ДМ у виду кредита на 99 година. Реч је о обавезама Немачке ван репарација у вези с остварењем Споразума о немачким спољним дуговима од 1953. године („Службени лист ФНРЈ”, Додатак: Међународни уговори и други споразуми, 4/1957).

многих потраживања која су произишла из другог светског рата одложе „до коначног решења проблема репарација”, односно „питања репарација решиће се уговором о миру између Немачке и њених бивших непријатеља или ранијим споразумима о том питању”. СР Немачка се често позивала на ова два споразума да одложи утврђивање и извршење својих међународно-правних обавеза у погледу репарација. Само се по себи могло подразумевати да нико није спречавао СР Немачку и неку другу државу која је у протеклом рату била у сукобу са Трећим рајхом да двостраним уговором регулише делимично или коначно питање репарација не чекајући мировни уговор. Одредбе Лондонског и Париског споразума нису могле бити вечита препрека за решавање проблема репарација⁽⁴⁾.

5. Сагласно Протоколу о помоћи у капиталу од 1972. и Споразуму о одобравању помоћи у капиталу од 1974. године, Југославија је добила од СР Немачке милијарду ДМ и то: три стотине милиона марака 1972, а седам стотина милиона марака 1974. године. Оба кредита дата су у исту сврху. Реч је, и у првом и у другом случају, о двостраном правном послу по коме се добија кредит под изузетно повољним условима (на тридесет година; период чекања - *grace* период осам, односно десет година; камата два односно два и по процента). Југославија је дужна да овај кредит отплати. После краћег репрограмирања, кредит је сада у фази отплате.

Оба уговора својим одредбама јасно указују да је реч о обичном уговору о зајму. Све је ту: од назива споразума преко недвосмисленог одређивања предмета уговора, сауговорача, кредитног износа, постотка камате, начина коришћења, враћања кредита до одређивања ко ће остваривати ове споразуме. Међутим, мора се рећи и то да је у току разговора Тито - Брант било речи о ратној одштини, а да је у уводу споразума од 1974. наглашено:

„... Полазећи од сагласности, изражене у Коминикеу поводом посете савезног канцелара Бранта Југославији, да преостала отворена питања из прошлости треба решавати кроз дугорочну сарадњу на економском и на другим пољима, у циљу дефинитивног испуњења ове сагласности, уколико је реч о савезним буџетским средствима”. На тај начин се и кредит у целини везује посредно за репарације. То је тзв. *Брионска формула*, пут који је В. Брант као канцелар СР Немачке већ користио раније и у случају сличног кредита и са Пољском, тј. решавања преосталих спорних питања из рата путем привредне сарадње. То је тачно, али се кредити враћају, а репарације су дуг и обавеза оних који треба да надокнаде ратну штету. Обавезе Немачке

(4) Л. Серб, *Југославија и немачке репарације после другог светског рата*, Зборник Правног факултета у Загребу, 3 - 4/1966; Д. Јанча, *Обештећење југословенских жртава нацистичких прогона и кривично гоњење нацистичких злочинаца*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1964, стр. 1288 - 1296. СР Немачка је у току 1959. и 1960. (са В. Британијом 1964) закључила споразуме којима се обавезала на плаћање делимичне глобалне суме у корист жртава нацистичког прогона држављана неких западних земаља (Белгија, Данска, Француска, Грчка, Холандија, Луксембург, Норвешка, В. Британија). Раније, СР Немачка је на основу споразума од 10. септембра 1952. платила Израелу 3 милијарде ДМ а још 450 милиона ДМ у корист Конференције јеврејских материјалних захтева према Немачкој. - Због признавања Демократске Немачке Републике од стране Југославије 1957, СР Немачка је прекинула дипломатске односе са Југославијом. Напори Југославије да на почетку шездесетих година регулише питање обештећења југословенских жртава нацистичког прогона нису уродили плодом, због упорног одбијања СР Немачке (примена тзв. Халштајнове доктрине). Одлагања решавања питања репарација чињена су од стране СР Немачке позивањем на Лондонски споразум о спољним дуговима од 1953. (члан 5, тач. 2) и Париски споразум о регулисању питања насталих из рата и окупације од 23. октобра 1954. (глава VI).

по основу ратне одштете нису исцрпљене развијањем привредне сарадње са Југославијом путем тзв. Брионске формуле.

У споразуму од 1974. (као и у оном од 1972), тачно је наведен оквир како ће зајмови бити коришћени. Највећи део, како је јављено, од поменуте милијарде марака утрошен је за кружни далековод у Југославији; други део је отишао у фондове солидарности; нешто је дато за набавке путем робних кредита из СР Немачке; део средстава коришћен је за повећање девизних резерви. Народна банка Југославије, као установа одређена споразумима да остварује кредите, дужна је да ове износе конкретизује и одговори на питање да ли су зајмови коришћени у складу с одредбама споразума, у које сврхе и за које објекте⁽⁵⁾.

6. Уједињење Немачке поново је, на међународном и унутрашњем плану, актуелизовало проблем плаћања ратне одштете. Московски споразум о спољним видовима немачког уједињења од 12. септембра 1990. године (4 + 2, тј. САД, СССР, В. Британија и Француска са СР Немачком и ДР Немачком), питања обештећења не помиње, нити „затвара”. Немачки државници и бонска дипломатија отклонили су том приликом, уз сагласност осталих потписника споразума, било какав наговештај за потребом закључења мировног уговора са Немачком. Највише оштећене земље (Југославија и друге) нису имале политичког утицаја да питање обештећења покрену на овом скупу било у ком виду.

Париски документи усвојени 20. новембра 1990. на Конференцији о европској безбедности и сарадњи (КЕБС) не дотичу се, нити решавају она питања која су предмет мировних уговора. Њиховим доношењем је означен крај хладног рата у Европи и институционализован даљи процес европске безбедности и сарадње. Немачка је постигла да и формалноправно стави

(5) Први споразум од 1972. није објављен, а други од 1974. јесте („Службени лист СФРЈ”, 66/1974). - Напори југословенских експерата крајем шездесетих и почетком седамдесетих година (Ј. Серб и др.) у вези с обештећењем од стране СР Немачке прекинути су и узели други смер и обрт. Сусретима и разговорима Тито - Брант (1968, 1970, 1973) прешло се, на предлог немачког канцелара В. Бранта, на решавање нерешених питања путем тзв. Брионске формуле. Ближе о овоме види: *Willy Brandt, Begegnungen und Einsichten „Сусрети и сазнања”*, *Die Jahre 1960 - 1975, Hoffmann und Campe 1976, Seite 230 - 240*. У сећањима В. Бранта се посебно говори у којим условима су вођени ови разговори, и који су основни проблеми у односима између две земље (нова источна политика СР Немачке; велики број радника из Југославије на раду у СР Немачкој; усташка емиграција у СР Немачкој и њен рад против Југославије; признавање зверстава чињених од хитлеровске Немачке у другом светском рату од стране В. Бранта и других немачких државника и др.). - Ближе појединости су објављене у фељтону листа „Политика” под насловом: *Полаци, приче и ћутања о нападима ратне штете*, почев од 23. јануара 1990. па даље. - Често се у југословенској штампи помиње веза између трошења ових кредита и изградње НЕКРшко. Ближе појединости о овоме такође су садржане у поменутом фељтону листа „Политика”. - Према обавештењу из ССИП-а од јануара 1990, дато на тражење Скупштине СФРЈ, упућено заинтересованим установама и појединцима, средства у вези с изградњом 380 KW кружним далеководом додељене су електропривреди и банкама у Сарајеву, Титограду, Загребу, Скопљу, Љубљани, Београду и Новом Саду за далековод и постројења везана за њих; за финансије итд. Иначе, у поменутим споразумима од 1972. и 1974. прецизиран је износ за финансирање пројеката, тј. изградњу енергетске преносне мреже у Југославији и за плаћање робе увезене из СР Немачке по напред утврђеној листи. Репрограмирања су вршена 1985, 1986. и 1988, а отплате су почеле 1. марта 1990, односно стижу 30. априла 1991. (Архива ССИП-а). На жалост и поред толиких захтева јавности, Савезно извршно веће и Савезни секретаријат за иностране послове, нису се до сада огласили у вези с контроверзама око садржине разговора Тито-Брант, и необјављеним документима и актима у вези с ова два споразума од 1972-1974. (Напомена од 18.06.1991).

тачку на уједињење и без закључења мировног уговора. Сад нема победника који би диктирали услове као што се то чини у мировним уговорима, али нерешена питања из ратног стања између бивших зараћених држава и даље остају. Треба, међутим, речи да су позиције свих заинтересованих чинилаца сада, после московског и париског скупа и немачког уједињења, друкчије у односу на стање после другог светског рата⁽⁶⁾.

7. Поставља се питање шта са становишта међународног права значи непостојање мировног уговора у односу на обавезу Немачке да плати ратне репарације. Хоће ли ови нови моменти ојачати или ослабити позицију Југославије? Сигурно је да би мировни уговор био чистије решење, јер би се њиме прецизније одредиле обавезе настале из агресивног рата Немачке према другим земљама. Али, међународноправно гледано, недостатак мировног уговора не утиче на обавезе из репарације, као и на друге обавезе настале из рата. Мировни уговор је требало да буде само форма преко које ће се поменуте обавезе Немачке конкретизовати. То што уједињењу Немачке није претходио или није следио мировни уговор не мења ствар. Правило *bona fides* налаже да СР Немачка (сада Немачка) као уговорница Лондонског споразума од 1953. изврши своје обавезе, јер је и Југославија потписала исти документ, полазећи од међународног стандарда да ће Немачка извршити своју обавезу кад дође за то време⁽⁷⁾.

8. Немачки државници су до сада одбацивали свако настојање да питање ратне одштете добије шири међународни вид. Они су ово питање остављали по страни, тј. изјашњавали се да је оно превазиђено, односно остављали га за билатералне односе. Али, треба рећи да су немачки државници више пута изјављивали да се ограђују од зверстава у другом светском рату која је починила немачка војска у окупираним земљама и признавали моралнополитичке обавезе у вези с тим. То је добро, али када је реч о репарацијама и даље стоји њихова међународноправна обавеза.

Досадашња економска сарадња Немачке и Југославије бележи знатан успон и треба је унапређивати. Потреба за привредном сарадњом се сама по себи разуме и то је добро, али се тиме не може да порекне или замени проблем ратне одштете. Он се мора посебно расправити јер има посебне правне основе. И ту једно друго не искључује. Интерес за даљи развој привредне сарадње и то обострани, не може да прогута међународноправне обавезе Немачке према Југославији по основи ратне одштете и других потраживања која произилазе из ратног стања између зараћених страна. Слободни смо да кажемо - уколико би дошло до судског начина решавања спорова или арбитраже, Југославија би имала шансу да оствари своје захтеве, с обзиром да се темеље на међународноправним уговорним обичајним правилима.

(6) Тачно је да је у Москви и Паризу на маргинама остало стање које је требало решавати мировним уговором у вези са ратном штетом. У очекивању тачних обавештења о покушају југословенске делегације да у завршном документу о даљој европској сарадњи на посредан начин укаже на потребу решавања нерешених питања из рата, тај предлог на самој Париској конференцији новембра 1990. није уродио плодом иако је званично додатним амандманом то било покушано. Међутим, треба рећи, да основна начела на којима треба да се заснива даља европска сарадња подразумевају и решавање заосталих нерешених питања из другог светског рата.

(7) Треба поменути велику акцију за стварање удружења оштећених у Пољској, са усвојеним статутом. В. монографски рад: А. *Kłafkowski, Podstawy prawne roszczeń indywidualnych o odszkodowania wojenne, Bielsko - Biala* 1990. у вези с обештећењем пољских жртава у другом светском рату. Такође поједини наговештаји о подршци захтева југословенских ратних заробљеника и интернираца од стране немачке социјалдемократске партије у Бундестагу.

Сигурно је да преговори са Немачком око исплате ратне одштете неће бити „лаки“ и да се неће донети „брза“ решења. С обзиром да Немачка кате-горички не одбија у крајњој линији разговор о овом питању, већ га одлаже за касније, на југословенској је страни да се што боље припреми с аргумен-тованим захтевима. Захтеви су легитимни и могу се документовати. Не желећи да будимо лажне наде у погледу износе који се може добити на име ратне одштете, треба организовано и много боље него да сада приступити припремама за разговоре са Немачком. Ово утолико пре, што ће и Немачка поставити нека ограничења у вези са врстама и основама по којима се врши одштета (нпр. материјалне и људске штете услед савезничког бомбардовања; захтеви око обештећења немачких фолксдојчера из Војводине - свакако не и за оне који су починили ратне злочине или се на други начин огрешили као југословенски држављани и др.). Посебно је питање како треба обештетити наше грађане и по којим основама. И поред признате установе генералне супституције у међународном праву, мишљења смо да треба тежити што више непосредном и правичном обештећењу физичких лица, односно њихових наследника. Износе из добијене ратне одштете или из нерешених потраживања која су настала из рата (рад ратних заробљеника, интернираца и других лица на принудном раду, супротно правилама међународног права, односно одредбама међународних конвенција) треба наменити у првом реду онима у име којих су и постављени захтеви за обештећењем од Немачке⁽⁸⁾.

9. Неопростиво је игнорисање овог проблема у претходном периоду од стране југословенских званичних органа, али то није случај периода до почетка седамдесетих година. По овом питању се до сада дуго времена није ништа предузимало, нити је постојао неки државни орган који би имао задатак да на овоме континуирано ради и врши припреме. Односно између Југославије и СР Немачке су били прилично добри последњих деценија па се имао утисак да југословенски званични органи питање ратне одштете не сматрају актуелним. Ако је реч о ставу СР Немачке, сада јединствене немачке државе, разумљиво је да као дужник у погледу исплаћивање ратне одштете, ово питање одлаже као што то чини уобичајено сваки дужник. Међутим, по међународном праву, то никако није значило и не значи да је дужност обештећења суспендована, застарела или непостојећа. Треба створити један сталан орган у оквиру југословенске владе који би непрекидно радио на овим питањима до окончања овог проблема. Интерресорна комисија при Савезном извршном већу, образована у време појачаног интереса јавности за питања ратне штете, с обзиром на садржај њеног рада, овлашћења и привременост, није у могућности да овај посао одговорно прати и организује. До јавности не долази благовремено и потпуно обавештавање о ставу Савезног извршног већа и других југословенских политичких и управних органа по овом питању. Стручно гледано, несумњиво да би Савезни секретаријат за финансије у сарадњи са другим органима савезне владе, посебно са Савезним секретаријатом за иностране послове, требало да овај посао заједнички обавља, укључујући и сарадњу са државама које имају сличне захтеве према Немачкој (Пољска, Француска, Грчка и др.). Желим посебно да истакнем да је нужно да и органи Републике Србије узму учешће у овом процесу, јер,

(8) Члан 3. IV Хашке конвенције о законима и обичајима сувоземног рата од 1907. одређује да страна у рату која је повредила одредбе Конвенције и Правилник уз ову конвенцију биће обавезна да изврши накнаду, ако јој има места. У том случају она је одговорна за све поступке лица која се налазе у саставу њених ратних снага: *Конвенција о поступању са ратним заробљеницима* од 1929. (посебно чланови 31 - 34); међународно-правни акти из другог светског рата; Нирнбершка пресуда и др.

најзад, највећи део ратне штете је причињен на територији Србије, а највеће жртве у другом светском рату поднео је српски народ широм Југославије⁽⁹⁾.

10. У југословенској штампи, као и у Скупштини СФРЈ посебно у Скупштини Републике Србије, покрећу се и покретаће се и друга општа и конкретна питања; судска и друга средства која појединцима, физичким и правним лицима стоје на располагању уколико дође до обештећења; могућност југословенских физичких и правних лица да пред немачким судским и другим органима остварују своја права у вези с обештећењем; одговорност Немачке као окупатора за штету на територији Независне Државе Хрватске - непостојећег међународноправног субјекта, с једне и примена установе сукцесије државе уколико дође до промене у међународноправном статусу југословенске федерације и стварања новог субјекта међународног права - хрватске државе, с друге стране, све то у вези с одговорношћу за ратну штету; правна ваљаност једностраног одрицања југословенске федерације од ратне штете од Бугарске, с једне и последице тог одрицања у односу на обавезе југословенске федерације према физичким и правним лицима у име којих је ово одрицање учињено, с друге стране; начини коришћења досадашње исплаћене ратне штете (од стране Немачке, Италије и Мађарске) у односу на права физичких и правних лица по појединим деловима Југославије у име којих је тражена и исплаћена ратна штета, а то у вези с евентуалном променом међународноправног статуса југословенске федерације и њених саставних делова, односно распада југословенске федерације и применом установа сукцесије држава и др. Сва ова питања треба размотрити и јавност с правом очекује од нас који се професионално стручно и научно бавимо овим питањима да дамо одговоре на њих.

(Примљено 15.02.1991)

*Dr Stevan Dordević,
Professor of the Faculty of Law in Belgrade*

CLAIMS OF YUGOSLAVIA AGAINST GERMANY ON THE GROUND OF WAR DAMAGES AFTER THE SECOND WORLD WAR

Summary

The article deals with the notions of war damages and general substitution, as well as with claimed war damages of Yugoslavia regarding Germany (35,858 billion dollars), and the amount of means received by Yugoslavia until now on the ground of reparations, namely: from the Inter - Allied Reparations Commission dismantled German installations

(9) Наводимо најновији научни скуп у Институту за међународну политику и привреду у Београду децембра 1990. на коме је било речи о репарацијама у оквиру немачко - југословенских разговора о будућим привредним односима. - в. Б. Павлица, *Проблем обештећења југословенских жртава нацистичког прогона и њихово уговорно регулисање*, реферат на скупу. - И у Републици Србији приступило се образовању интерресорске комисије која ће се посебно бавити овим питањем, а и поједини органи управе су задужени да прате овај проблем.

(valued at 35.786,118 dollars), and compensation for victims of medical experiments over living Yugoslav citizens (8.000,000 German marks).

The author explains the postponement of regulation due to the provisions of the London and Paris conventions of 1953 and 1954. This is followed by legal analysis of so called Brioni Island formula, meaning two agreements on assistance in capital between the FR of Germany and Yugoslavia (*Kapital Hilfe*) of 1972 and 1974, on the ground of which Yugoslavia has received one billion marks. These agreements, however, do not mean renunciation these are usual, although favourable, agreements on credit - which is now paid in instalments.

The interest for mutual economic cooperation is obvious but it can not swallow international - law obligations of Germany toward Yugoslavia on the ground of war damage and other claims originating in the war (the work of prisoners of war and interned persons, etc.). The claim of Yugoslavia is based on international conventions and customary rules.

The author criticizes organized preparations in Yugoslavia to put into effect the above claim, especially after German unification which raises the possibility to finally settle this issue.

Key words: *War damages. — Reparations. — Peace treaty. — So - called Brioni Island formula.*

Stevan Dordević,

Professeur agrégé à la Faculté de droit de Belgrade

LES CREANCES DE LA YUGOSLAVE ENVERS L'ALLEMAGNE AUX TERMES DU DEDOMMAGEMENT DE GUERRE APRES LA DEUXIEME GUERRE MONDIALE

Résumé

L'auteur expose dans son article les concepts du dédommagement de guerre et de la substitution générale pour présenter ensuite les dédommagements de guerre exigés par la Yougoslavie par rapport à l'Allemagne (35.858 milliards de dollars) et le montant des moyens que la Yougoslavie a obtenus jusqu'à pré titre de réparations, et cela de la Commission de réparation des alliés, sous forme d'installations allemandes démontées (35.786.118 dollars) et à titre de dédommagement des victimes des expériences médicales sur les citoyens yougoslaves vivants (8 millions de marks allemands).

L'auteur donne des explications concernant l'ajournement du règlement des réparations en raison des dispositions de l'accord de Londres et de l'accord de Paris. Il passe ensuite à une analyse juridique de la formule de Brioni, c'est - à - dire de deux accords sur l'aide en capital entre la R. F. A. et la Yougoslavie (*Kapital Hilfe*) de 1972 et de 1974, se chiffrant à un milliard de marks allemands. Dans son article, l'auteur expose la position que ces accords n'ont pas réglé la question des réparations de guerre dans les rapports entre l'Allemagne et la Yougoslavie, étant donné que du point de vue juridique il s'agit de deux accords conventionnels sur des crédits, avec un taux d'intérêts favorable, il est vrai.

L'auteur est de l'avis que le développement futur de la coopération économique bilatérale ne peut pas éliminer les obligations juridiques internationales de l'Allemagne envers la Yougoslavie sur la base des dédommagements de guerre et des autres créances provenant de la guerre (le travail des prisonniers de guerre et des déportés). Les revendications de la Yougoslavie se basent sur les règles contractuelles et de coutume internationales.

A la fin, l'auteur expose son avis critique concernant les préparatifs de la Yougoslavie en vue de réaliser ces créances, surtout en ce moment, après la réunification allemande, lorsque toutes les conditions sont réunies pour que cette question soit enfin réglée.

Mots clés: *Dédommagement de guerre. - Réparations. - Traité de paix. - Formule de Brioni.*